

Valmaskinen och väljaren En studie av hur valmaskinerna användes inför EU-valet 2004

Tom Moring & Johanna Lindfors (red.)

Forskningsinstitutet vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet (FISS) publicerar i Notat-serien föredrag och diskussionsinlägg, bakgrundsmaterial, preliminära rapporter samt projekt-beskrivningar av allmänt vetenskapligt intresse eller avsedda för en mera avgränsad publik. Syftet med serien är att sprida kunskap om den pågående verksamheten samt att bidra till forskarnas möjlighet att få respons i ett tidigt skede av forskningsprocessen. Forskningsinstitutet vill betona bidragens preliminära karaktär; de kan senare omarbetas och ingå i andra publikationer.

Högskolans två andra publikationsserier, Skrifter samt Meddelanden innehåller forskningsresultat av mera slutgiltig karaktär.

The Research Institute of the Swedish School of Social Science at the University of Helsinki (FISS) has established this new series in order to show the ongoing activity of the Institute and to provide researchers with an early feedback to their ideas and activities. The series consists of discussion papers, research outlines and preliminary reports of general interest or of interest to specific groups. The preliminary nature of the contributions is emphasized. Some contributions may appear later in a revised form in other publications.

The publications in the two other series of the School, Skrifter, and Meddelanden, contain more final research results.

Tfn +358-9-191 28400, fax +358-9-191 28485

Internet: <http://sockom.helsinki.fi>

Adress: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet
PB 16, FIN-00014 Helsingfors universitet

Besöksadress: Norra Hesperia­gatan 15 A, 6. vån.
FIN-00260 Helsingfors 26

SSKH Notat

FORSKNINGSINSTITUTET

Svenska social- och kommunalhögskolan
vid Helsingfors universitet

3/2005

Valmaskinen och väljaren
En studie av hur valmaskinerna användes inför EU-valet 2004

Svenska social- och kommunalhögskolan
vid Helsingfors universitet

ISBN 952-10-1785-6 (pdf)
ISBN 952-10-1784-8
ISSN 1457-1250
Helsingfors 2005
Svenska social- och kommunalhögskolan
vid Helsingfors universitet

Rapporten bygger på uppsatser skrivna av Annina Bergman, Charlotta Hedman, Mira Honkavaara, Janne Wass, Eva Pursiainen och Marianne Sundholm. Samtliga är journalistikstuderande vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.

Grunden för rapporten är en enkät som gjorts i samband med MTV3s valmaskin på internet inför Europaparlamentsvalet 2004. 4 776 personer valde att besvara enkäten. Dataanalyserna har gjorts på ett slumpurval av svaren, sammanlagt 991 stycken. I tillägg gjordes en skild analys av de 20 procent av svaren som kom in närmast valet (932 svar).

Innehåll

1. Valmaskinen – en ny maktfaktor	1
2. Mediernas roll i politiska val	3
3. Gallupkanava: Europaparlamentsvalet 2004	7
4. HS: Kommunalvalet 2004	9
5. MTV3: Europaparlamentsvalet 2004	11
6. Valmaskinernas frågor inför EU-valet 2004	17
7. EU-kandidaternas deltagande i valmaskinerna	21
8. Sammanfattning och slutsatser	25
Källor:	27

Figur 1:	4
Figur 2:	11
Figur 3:	13
Figur 4:	14
Figur 5:	14
Figur 6:	18
Tabell 1:	21

1. Valmaskinen – en ny maktfaktor?

Valmaskiner på internet är ett relativt nytt fenomen som får ett allt större inflytande i allmänna val. Medan samhällsutvecklingen går mot ett ökat informationsutbud minskar intresset för politik. En stor del av befolkningen orkar inte ta del av den digra information som medierna fylls av inför politiska val. En trend under 1990-talet var att valdeltagandet minskade. Även om denna trend nu har utjämnats och senaste EU-val visade en tydlig uppgång är valdeltagandet oroväckande lågt, speciellt bland unga.

Valmaskinerna har samtidigt blivit ett populärt hjälpmedel för många väljare. De ger väljarna en möjlighet att lätt och snabbt söka efter en lämplig kandidat vars åsikter kan jämföras med andra kandidaters svar. De ger också en möjlighet att orientera sig i hur olika kandidater förhåller sig till de valfrågor maskinerna tar fram. Undersökningar om valmaskiner visar att framför allt unga i åldern 18–24 tycker att valmaskinen är nyttig och att den hjälper dem i valbeslutet. Det här synliggörs bland annat i undersökningen som gjordes i samband med MTV3s valmaskin på internet inför Europaparlamentsvalet 2004. Det visade sig dessutom att ju närmare valdagen folk besökte valmaskinen, desto större inflytande hade den över väljarna.

Valmaskinernas frågor blir därför viktiga. Frågornas sätt att presentera politiken kan i ökande utsträckning få en inverkan på valresultatet. I denna rapport har frågorna i olika valmaskiner klassificerats för att finna skillnader och likheter bland dem. Frågeställningarna skiljer sig främst från varandra beroende på vilken typ av val det gäller. Sättet att ställa frågor och svarsalternativens utformning kan även snedvrider resultatet och ge en felaktig bild av politikerna.

En undersökning om kandidaternas deltagande i valmaskiner påvisar partibundna skillnader i hur aktivt kandidaterna väljer att svara på valmaskinsfrågor. Fortfarande finns både politiker och väljare som aldrig sökt sig till nätet före valet, men om de unga fortsätter att aktivt ty sig till valmaskiner kommer maskinerna sannolikt att få ett ökat inflytande i framtida allmänna val.

Denna rapport, som har sammanställts av en grupp studerande i forskningsmetod vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, mynnar ut i en rad

frågor som i detta skede förblir öppna: Hur bör valmaskinerna bäst tas i beaktande inför politiska val? Innebär de nya möjligheter för att aktivera unga väljare? Kan dialogen mellan politiker och väljare fördjupas med hjälp av utvecklade valmaskiner? Och – framförallt – på vilket sätt påverkar valmaskinen användaren?

2. Mediernas roll i politiska val

2.1 Allmänt om val

I Finland förrättas fyra typer av allmänna val; riksdagsval, presidentval, kommunalval samt val av ledamöter till Europaparlamentet. Med undantag för de allra senaste valen har valdeltagandet varit nedåtgående, till stor del på grund av ett minskat intresse för politik. I riksdagsvalet 1983 röstade 81,0 procent av alla röstberättigade, medan motsvarande andel år 2003 var 69,7 procent. I kommunalvalet 2004 var andelen väljare 58,6 procent och i Europaparlamentsvalet 2004 41,1 procent.

2.2 Valkampanjer och media

De politiska partierna använder olika marknadsförningskanaler för att föra ut sitt budskap. Den senaste tiden har speciellt tv-reklamens andel i valkampanjerna ökat. I riksdagsvalet 2003 använde partierna i genomsnitt närmare 40 procent av sin budget på televisionsreklam. Via televisionen riktar sig partierna ofta till nya väljare, unga väljare.

I det rådande politiska klimatet betraktas väljarna ofta som så kallade "mobila väljare"; de upplevs inte vara lojala mot ett speciellt parti utan kan rösta på olika partier från val till val. Detta innebär i att partierna i valkampanjen satsar mest på att övertyga dem som bestämmer sig i ett sent skede vem de skall rösta på. Nya snabba kanaler som internet håller därför på att få en allt större roll i kampen om väljarna.

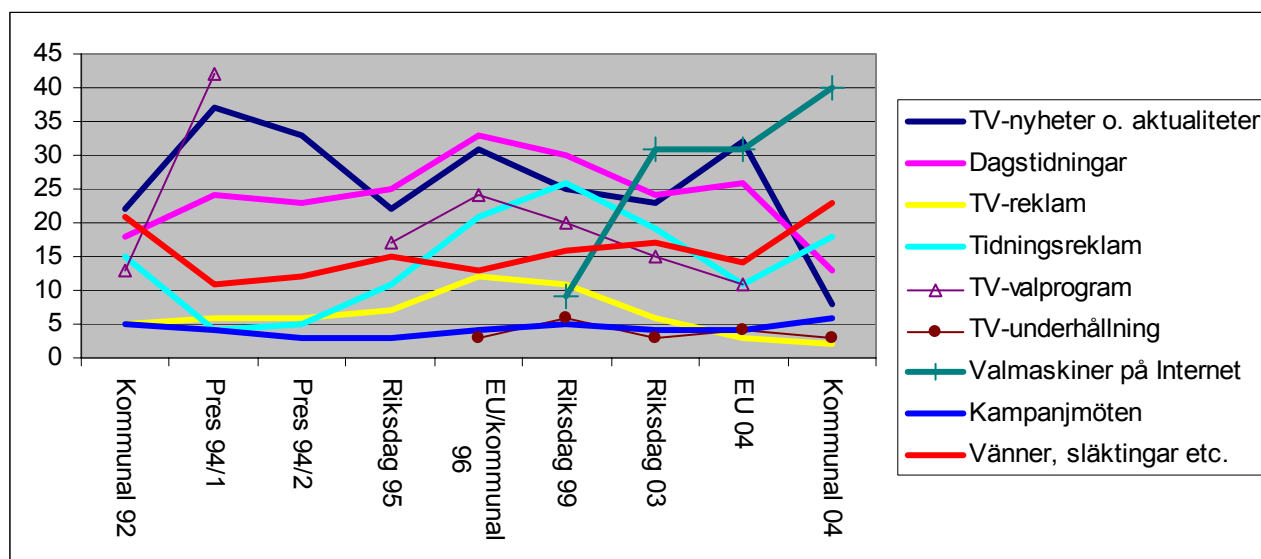
Speciellt bland unga vuxna har användningen av internet inför val ökat drastiskt sedan början av 2000-talet. I den grupp som ingår i Finlands Gallups respondenter för den så kallade Gallupkanava (Gallupkanalen) hade 26 procent av väljarna besökt åtminstone någon av de valmaskiner som medierna upprätthåller inför Europaparlamentsvalet 2004.¹ Bland de unga i denna grupp (mellan 18 och 24 år) hade hela 51 använt någon valmaskin. I åldersgruppen 25-34 år hade 35 procent använt någon valmaskin. De medieformer som väljarna mellan 18 och 24 år exponerades mera inför var kandidaternas reklam i tidningar

¹ Denna grupp är socialt och demografiskt representativ med tanke på hela befolkningen. Den skiljer sig dock på en avgörande punkt: Gallupkanava besvaras elektroniskt via hemdatorer som Finlands Gallup tillhandahåller. Gruppen kan alltså på andra sätt väntas bete sig som befolkningen i övrigt, men just i fråga om internetanvändning kan den förväntas vara aktivare än befolkningen i medeltal. Populationen bör närmast tänkas som ett slags idealpopulation – så här skulle befolkningen som helhet bete sig om alla hade tillgång till Internet i hemmet.

(63 procent) och partiernas eller kandidaternas reklam i tv (59 procent). Ser man på alla väljare var det också kandidaternas reklam i tidningar som slog högst, 72 procent hade använt sig av dem när de beslöt sig för vem de skulle rösta på.

Då man frågade vilka medier som var viktigast med tanke på valbeslutet för de unga väljare som hade tillgång till Internet (se not 1) gick valmaskinerna förbi alla andra medier i riksdagsvalet år 2003. Av särskild betydelse i figur 1 är utvecklingen över tid. Figuren visar hur mediernas betydelse bland väljare i åldersgruppen 18-34 år som deltar i Gallupkanava-undersökningen har utvecklats över en 12-årsperiod. Eftersom urvalet har skett enligt samma kriterier och frågorna har varit desamma över hela perioden kan man betrakta de förändringar som figuren visar som trovärdiga med tanke på hur personer som har tillgång till Internet agerar.

Figur 1: Tabellen visar hur stor andel (%) av de 18-34-åringar som röstade som tyckte att något av medierna var till mycket stor hjälp eller stor hjälp när de beslöt sig för hur de skulle rösta.

Källa: Moring 2004.

Undersökningen gjordes på Gallup-Finlands elektroniska opinionsmätningsskanal, vilket innebär att respondenterna har tillgång till dator och internetuppkoppling i hemmet. I övrigt är de representativa för Finlands befolkning (18–70-åringar).

Vi noterar särskilt att unga väljare tog valmaskinerna till sig i riksdagsvalet 2003, då detta medium steg till det viktigaste av alla, närmare en tredjedel av de svarande som deltog i valet upplevde att valmaskinen var av betydelse då de beslöt hur de skulle rösta. Vi noterar också att denna höga nivå bibehölls i EU-valet 2004 (då televisionens nyhets- och aktualitetsprogram steg till samma höga nivå) och steg ytterligare i kommunalvalet 2004. Vi har ännu inga förklaringar till varför televisionens och dagstidningarnas roll sjönk så

dramatiskt i kommunalvalet 2004 – vi noterar dock att dessa mediers roll sjönk även bland äldre väljare, dock inte lika dramatiskt. Även bland väljarna i åldersgruppen 35 plus steg valmaskinerna på Internet till samma nivå som nyhets- och aktualitetsprogram på televisionen i kommunalvalet 2004 (13 respektive 12 procent av de äldre väljarna uppfattade dessa medier som betydelsefulla för hur de röstade). Ökningen var särskilt markant i åldersgruppen just över 35 år, vilket skulle tyda på att personer som har vant sig vid att använda valmaskiner som unga åtminstone i viss mån fortsätter. I hela åldersgruppen över 35 år ledde dagstidningarna dock fortsättningsvis klart, med 24 procent.

3. Gallupkanava: Europaparlamentsvalet 2004

3.1 Användning av valmaskiner bland unga väljare

Den undersökning om valmaskiner inför Europaparlamentsvalet 2004 som Finlands Gallup genomförde i Gallupkanava omedelbart efter EU-valet 2004 (vecka 25/04), visar att de flesta som använde sig av valmaskiner var unga och studerande. Speciellt åldersgruppen 18–24, studerande och nylänningar var de flitigaste användarna.

Bland de studerande var det 53 procent som använt sig av valmaskiner. Nyland hade den högsta procenten väljare som använt valmaskiner, 37 procent. Den relativt höga procenten kan härledas till att det finns så många studerande i huvudstadsregionen. Också i norra Finland var procenten hög, där 35 procent av alla väljare hade använt valmaskiner, vilket kan förklaras med aktiviteten i studiestäderna Uleåborg och Rovaniemi. En annan förklaring kan vara att utvecklingen på glesbygden gör att allt fler tyr sig till internet i jakten på information.

En jämförelse mellan samhällsklasserna² visar att det främst var övre medelklassen som använt sig av valmaskiner, 32 procent. Arbetarklassen brukade valmaskinerna minst, 19 procent. Av partiernas anhängare var de gröna flitigast: 45 procent av de grönas anhängare hade använt valmaskiner innan de bestämde sig för en kandidat. Minst intresserade var centerns anhängare, där bara 19 procent använt valmaskiner.

3.2 Förtroende för valmaskinerna

Unga tycks också ge valmaskinerna större trovärdighet än vad de äldre åldersgrupperna gör. I Europaparlamentsvalet 2004 tyckte 40 procent i åldersgruppen 18–24 att de haft mycket eller ganska mycket nytta av valmaskinerna när de beslöt sig för vilken kandidat de skulle rösta på. 32 procent i samma åldersgrupp tyckte sig inte ha haft någon nytta av valmaskinerna över huvud taget. Radio tycks inte alls nå ut till åldersgruppen där noll procent tyckte att olika radioprogram och valreklam i radio varit mycket hjälpsamt. Överlag är valmaskinerna de som 18–24-åringarna funnit mest hjälpsamma och som

² Kategoriseringen i samhällsklasser (arbetarklass, lägre medelklass, högre medelklass) baserar sig på de självklassificeringar som görs av respondenterna,

påverkat deras val av kandidat. Den grupp som hade minst förtroende för valmaskinerna var väljare över 60 år, av vilka bara tre procent tyckte sig ha haft hjälp av valmaskinerna.

Också gruppen studerande har förtroende för de nya kanalerna. Bland studerande ansåg 38 procent att valmaskinerna varit mycket eller ganska hjälpsamma. 26 procent av studerande fann partiernas hemsidor mycket eller ganska hjälpsamma och 35 procent fann kandidaternas hemsidor mycket eller ganska hjälpsamma.

Förtroendet för valmaskinerna var geografiskt sett ganska lika. En regional uppdelning visar att 25 procent av väljarna i norra Finland tyckte att valmaskinerna varit hjälpsamma. I Nyland och huvudstadsregionen låg antalet på ungefär 20 procent.

3.3 Osäkerheten inför valet

I Europaparlamentsvalet 2004 beslöt sig 23 procent av 18–24-åringarna och 27 procent av 25–34-åringarna för vem de skulle rösta på samma dag som röstningen skedde. En mindre grupp, 17 procent av 18–24-åringarna, hade bestämt sig redan långt före valkampanjen inleddes. Bland studerande bestämde sig 26 procent samma dag som de röstade, 25 procent hade bestämt sig några dagar innan. Med andra ord är många unga vuxna och studerande åtminstone potentiellt så kallade mobila väljare. Det i jämförelse med till exempel jordbrukare som är en stabil grupp och där 69 procent hade bestämt sig för vem de skulle rösta på redan långt före valkampanjen inleddes.

4. HS: Kommunalvalet 2004

En undersökning som Helsingin Sanomat (HS) gjorde i oktober 2004 inför kommunalvalet om användningen av valmaskiner (Suomen Gallup 14-17 oktober) erbjuder en god utgångspunkt för att bedöma hur valmaskinernas användning har utvecklats i hela befolkningen. Denna intervju-undersökning nådde även sådana som inte använder Internet. Enligt undersökningen hade 74 procent av väljarna i Finland aldrig använt en valmaskin. HS undersökning visade även att tio procent av väljarna någon gång haft hjälp av valmaskiner när de röstar medan tre procent röstar på den kandidat som valmaskinen sorterar ut åt dem. Även HS undersökning visar dock att valmaskinerna har stor spridning i den unga befolkningen. De flitigaste användarna är mellan 25 och 34 år gamla. Av dessa har 57 procent någon gång använt en valmaskin. De näst mest aktiva är 18-24-åringarna.

Om vi jämför dessa siffror med de siffror som ovan presenterades utgående från Gallupkanavas resultat visar det sig, inte oväntat, att skillnaden i befolkningen som helhet är rätt stor, medan undersökningarna för de yngre väljarna kommer närmare Gallupkanavas resultat. Detta tyder på att de unga faktiskt i betydande utsträckning har tagit valmaskinerna till sig som informationskanal inför val.

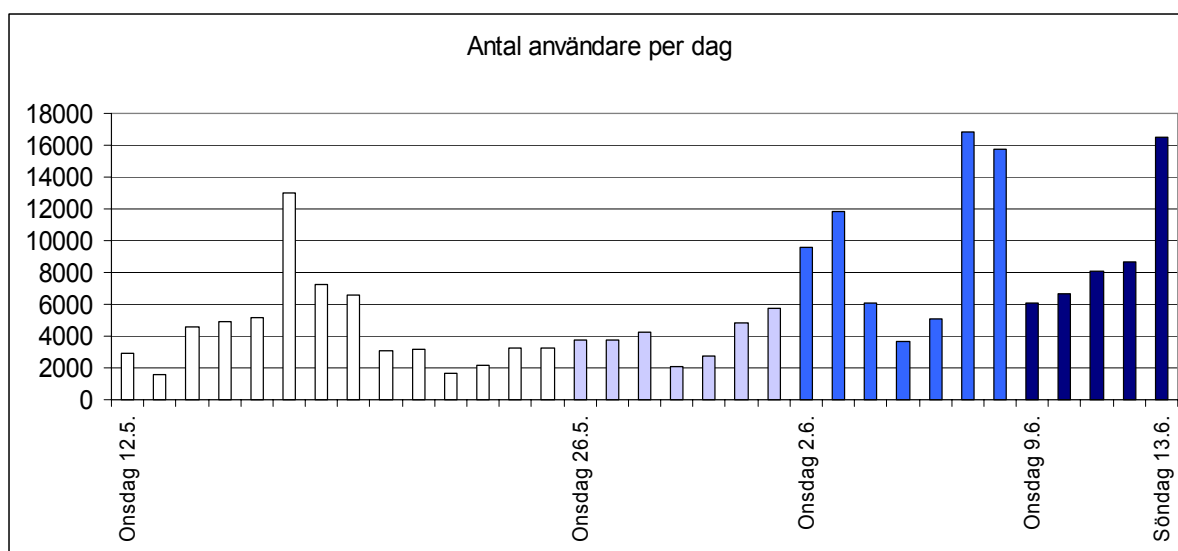
5. MTV3: Europaparlamentsvalet 2004

5.1 Valmaskinens frågor och användare

I samband med MTV3s valmaskin inför Europaparlamentsvalet 2004 kunde användarna delta i en undersökning om hur de använder valmaskinen. Undersökningen byggde på ett frågeformulär som automatiskt uppenbarade sig då valmaskinen användes (en så kallad "pop-up"-sida).

Valmaskinen öppnades lördagen den 12 maj 2004. Från och med den 26 maj fram till valdagen den 13 juni fick de valmaskinsanvändare som ville besvara det frågeformulär som undersökningen bygger på. Totalt hade valmaskinen omkring 200 000 besökare, av vilka 150 000 besökte maskinen under den tid pop-up formuläret var tillgängligt. Förhandsröstningen inleddes den 2 juni och avslutades den 8 juni. Den sista femtedelen besökare under den tid frågeformuläret låg tillgängligt besökte valmaskinen mellan den 9 och 13 juni. Totalt 4 776 människor deltog i undersökningen som bestod av fem frågor med svarsalternativ om valmaskinerna plus tre frågor om den svarandes bakgrund.

Figur 2. Antal personer som använde MTV3s valmaskin under EU-valkampanjen 2004.

Källa: MTV3.

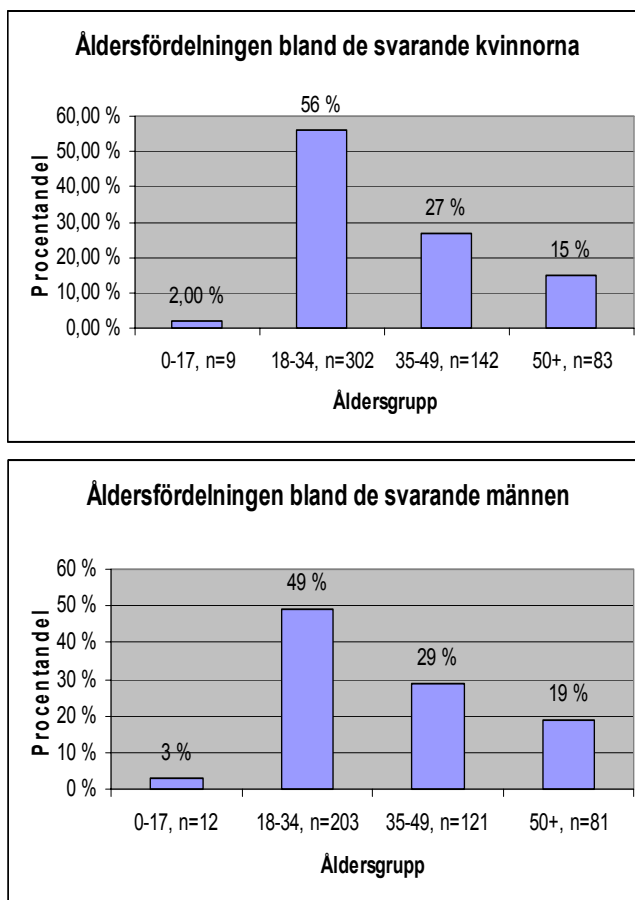
Frågorna var följande:

1. a) Jag har använt valmaskiner tidigare.
b) Det här var första gången jag använde en valmaskin.
2. a) Jag tycker att valmaskinen är nyttig och informativ.
b) Jag tycker att valmaskinen mera är ett lekfullt tidsfördriv.
3. a) Jag har använt också andra valmaskiner än Alma Medias valmaskin.
b) Jag har inte använt andra EU-valmaskiner.
4. a) Valmaskinen hjälpte mig att välja vem jag skulle rösta på.
b) Valmaskinen var inte till någon hjälp i mitt val av kandidat.
5. Kommer du att rösta i EU-parlamentsvalet?
a) Ja
b) Nej
c) Jag vet inte
6. Kön:
a) Kvinna
b) Man
7. Ålder:
a) Under 18
b) 18–34
c) 35–49
d) 50 eller mera
8. Var bor du?
a) I en stad
b) På landsbygden

5.2 Fakta om de svarande

Den mest typiska svararen i undersökningen var en kvinna mellan 18 och 34 år som bodde i en stad. 56 procent av de svarande var kvinnor, 53 procent av de svarande var i åldern 18–34 och 83 procent av de svarande bodde i en stad och inte på landsbygden. Av de svarande kvinnorna var 56 procent i åldern 18–34, medan åldersfördelningen bland männen var aningen jämnare. För de svarande som var över 35 år gamla var könsfördelningen rätt jämn, medan tre femtedelar av de svarande i åldersgruppen 18–34 var kvinnor. Bara drygt två procent av de svarande var under 18 år, av dem svarade tre av fyra att de inte tänker rösta i EU-valet.

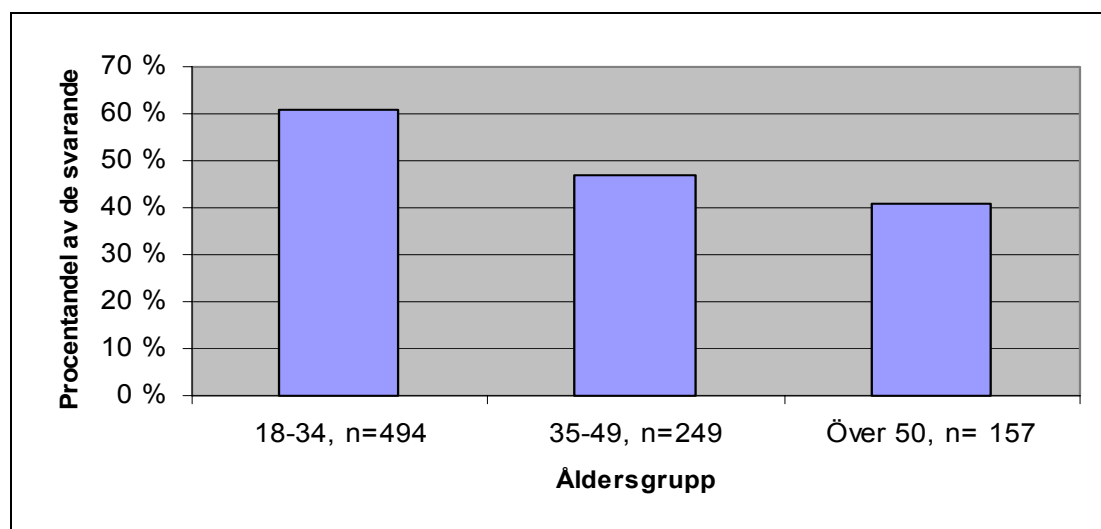
Figur 3. Åldersfördelningen bland kvinnor och män som svarade på MTV3:s undersökning om valmaskiner inför EU-vallet 2004.

5.3 Resultat

På frågan om de svarande ansåg att valmaskinen var nyttig var fördelningen mellan "ja" och "nej" svaren väldigt jämn för båda könen. Varannan svarande tyckte att valmaskinen var till nytta, medan varannan inte tyckte det. När man ser på åldersfördelningen mellan de svarande som svarat "ja" ser man en större skillnad: 61 procent av de svarande som var mellan 18 och 34 tyckte att valmaskinen var nyttig, medan 47 procent i åldersgruppen 35-49 tyckte den var nyttig och bara 41 procent av de som var över 50 tyckte att den var nyttig. Resultaten visar klart att de yngre svarande var mer benägna att tycka att valmaskinen var nyttig.

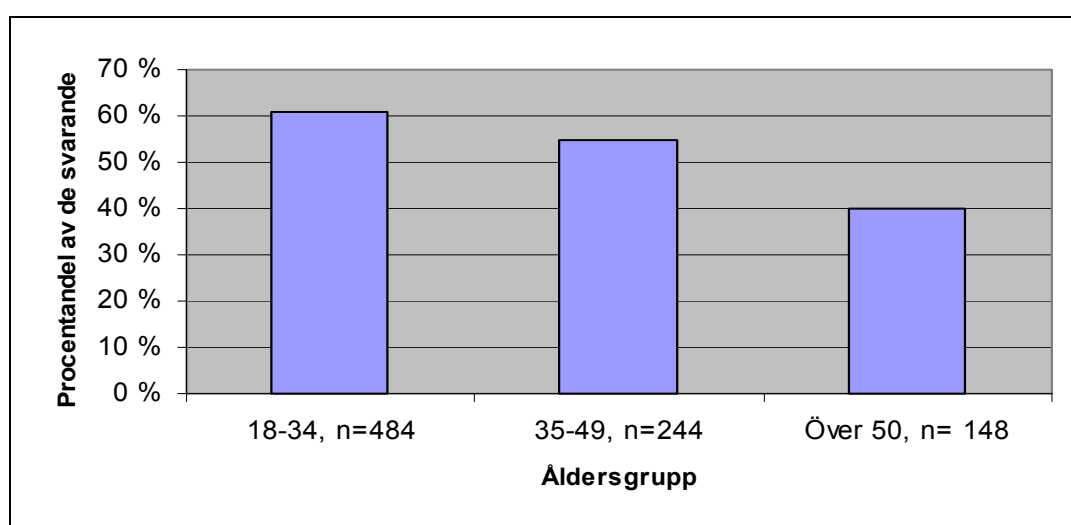
Figur 4. Andel svarande i olika åldersgrupper som tyckte att valmaskinen var nyttig.

Källa: MTV3.

På frågan om de svarande ansåg att valmaskinen hjälpte dem att välja kandidat var könsfördelningen också väldigt jämn. Åldersfördelningen var lite jämnare än i frågan om valmaskinen ansågs vara nyttig: 61 procent av åldersgruppen 18–34, 55 procent av åldersgruppen 35–49 och 40 procent av åldersgruppen 50+ svarade ja, och ansåg att valmaskinen hjälpte dem att hitta en kandidat. Även här visar åldersfördelningen att ju yngre de svarande var, desto vanligare var det att de tyckte att valmaskinen hjälpte dem.

Figur 5. Andel svarande i olika åldersgrupper som tyckte att valmaskinen hjälpte dem att välja kandidat.

Källa: MTV3.

Undantaget utgörs av de svarande som inte ännu var myndiga: bara 33 procent av de svarande som var under 18 tyckte att valmaskinen var till någon nytta, medan bara 35 procent tyckte att den hjälpte dem att hitta en kandidat. Här måste beaktas att en fjärdedel av de som var under 18 svarade "ja" på frågan om de skulle rösta i EU-valet, medan över 80 procent av de svarande i alla andra åldersgrupperna planerade att rösta. Man kan misstänka att det förekom ett visst ofogssvarande bland de yngsta, men andelen unga som svarade är så låg att den gruppen inte påverkar den total bilden nämnvärt.

En fråga som undersökningen inte svarar på är om de som är över 50 år redan har röstat på samma kandidat, eller åtminstone samma parti, i många tidigare val. Då behöver de sannolikt inte en valmaskin för att hitta sin kandidat.

5.4 Valmaskinen "nyttigare" närmare valdagen

För att kolla upp om valmaskinen vägde tyngre närmare valdagen gjordes körningar på den sista femtedelen svar som kom in, totalt 932 fall. Hypotesen var att de som använde valmaskinen närmare valdagen var mer benägna att tycka att den var till hjälp eller nytta än de som använde den en längre tid före valdagen.

Ålders- och könsfördelningen var rätt lika bland de sista svarande som bland hela gruppen svarande, men benägenheten att tycka att valmaskinen var nyttig ökade klart. Av de svarande i åldersgruppen 18–34 tyckte 68 procent att valmaskinen var nyttig och informativ. Även i de andra grupperna ökade nyttan av valmaskinen: 58 procent i åldersgruppen 35–49 och 45 procent i åldersgruppen 50+ tyckte att valmaskinen var nyttig och informativ ju närmare valet det var.

Valmaskinen hjälpte även en större andel svarande att hitta en kandidat. 65 procent av de svarande i åldersgruppen 18–34, 57 procent i åldern 35–49 och 56 procent av de svarande som var över 50 år tyckte att valmaskinen hjälpte dem att välja vem de skulle rösta på i slutskedet. Här var skillnaden störst bland de svarande som var över 50 år gamla.

6. Valmaskinernas frågor inför EU-valet 2004

Tre mediebolag hade riksomfattande valmaskiner på sina webbplatser inför Europaparlamentsvalet 2004: Rundradion (Yle), Helsingin Sanomat (HS) och MTV3. Antalet frågor varierade, Yle hade 25 frågor, HS och MTV3 20. En innehållsanalys av frågorna visar skillnader och likheter mellan de tre valmaskinerna.

6.1 Kategorisering av frågorna

De tre valmaskinernas frågor har delats in i åtta huvudkategorier enligt tema. Kategoriseringen bygger på samma indelning som HS använt sig av i tidigare undersökningar. Det finns frågor som kunde höra hemma i två olika kategorier. Valet har då fallit på den kategori som väger tyngre.

MTV3 hade fem frågor som inte var direkt relaterade till själva EU-valet. Frågornas syfte var att reda ut kandidatens allmänna politiska åsikter och att "lära känna kandidaten bättre". Frågorna ingår i kategorin *övrigt*.

Kategorierna:

1. Unionen i utvidgning

Frågor som berör EU:s utvidgning och de nya medlemsländerna.

2. Unionen vs världen

Frågor som berör EU:s relationer gentemot resten av världen, exempelvis USA och Ryssland.

3. Jordbruk, fiske och miljö

Frågor som behandlar ovanstående tema.

4. Ekonomi och arbete

Frågor som berör beskattning, fri rörlighet av arbetskraft och varor osv.

5. Säkerhet/Försvar

Frågor som handlar om exempelvis EU:s gemensamma försvarspolitik.

6. Demokrati i Europa

Frågor som berör EU-parlamentet, val och självbestämmanderätt.

7. Finland/Europa

Frågor som uttryckligen handlar om Finlands ställning i EU.

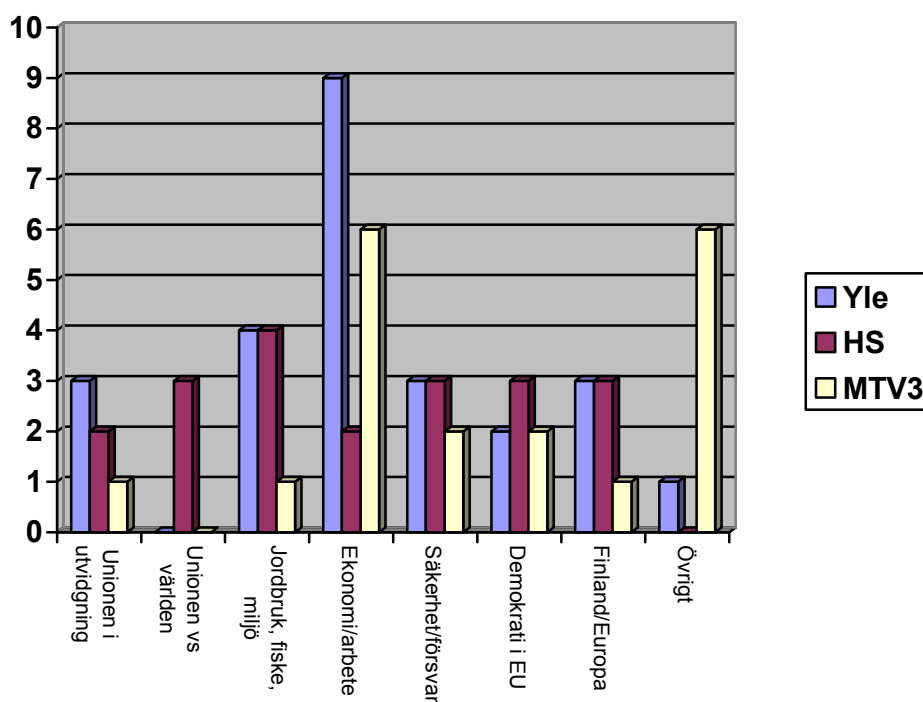
8. Övrigt

Ämnen som inte ingår i de övriga kategorierna.

6.2 Fördelningen mellan frågorna

Den kategori som hade flest frågor var *ekonomi/arbete*. Yle satsade mest på frågor om ekonomi och arbete samt på frågor om unionens utveckling. Även i MTV3:s valmaskin fick frågor om ekonomi/arbete stor tyngd. Frågorna i kategorin övrigt hade inte en direkt relation till EU-valet utan handlade om kandidaterna i allmänhet. Därutöver varierade antalet frågor mycket mellan kategorierna. HS hade den jämnaste kategorifördelningen enligt denna klassificering, vilket delvis kan förklaras av att vi i vår klassificering utgick från en indelning HS själv har utvecklat.

Figur 6. Antalet frågor per kategori för Rundradion (Yle), Helsingin Sanomat (HS) och MTV3.

6.3 Varierande sakfrågor i valen

Finns det skillnader mellan hur valmaskinernas frågor behandlar olika teman beroende på vilket val det är fråga om? En jämförelse mellan valmaskinerna visar att

frågeställningen samt prioriteringen och uppläggningsen av politiska ämnen nog beaktar om valet gäller endast inrikespolitik eller om det har anknytning till Europeiska unionen.

I undersökningen analyserades nio valmaskiner som lades ut på nätet inför riksdagsvalet 2003, kommunalvalet 2004 och EU-valet 2004. Materialet delades upp enligt val, inte enligt media. Yles, MTV3s samt Helsingin Sanomats EU-valmaskiner undersöktes som en grupp, samtliga riksdagsvalmaskiner som en annan och slutligen även mediernas kommunalvalmaskiner som en grupp för sig. EU-valmaskinerna ingår i en separat grupp, medan de andra fungerar som en helhet, eftersom de behandlar inrikespolitik.

Då det gäller EU-valet kan tydligt konstateras att en helt annan frågeställning prioriteras i valmaskinerna än under inhemska val. Som exempel kan nämnas MTV3:s valmaskin, där endast fyra av frågorna direkt berörde Finland, medan de övriga 11 gällde europeiska frågor, till exempel ett gemensamt europeiskt försvar eller övriga medlemsländer. Detta var dock inte ett övergripande drag då Yle i sin valmaskin hade hela 12 frågor som berörde Finland och de egna representanterna i parlamentet, och 13 "europeiska" frågor. HS:s valmaskin hade ungefär samma proportioner som MTV3:s.

När det gäller de övriga valen, riksdagsvalet och kommunalvalet, är frågorna betydligt mer konkreta och behandlar enbart inrikespolitiska frågor. Följande tre exempel illustrerar typiska skillnader i de frågor som tas upp i valmaskinerna:

EU-val: Vad utgör det största hotet mot freden i Europa? (flervalsfråga)

Riksdagsval: Hurdan linje borde man ha i fråga om drogproblemen?
(flervalsfråga)

Kommunalval: Hälsovården i min kommun fungerar: (alternativ på axeln
bra-dåligt)

Generellt kan man säga att EU-frågorna är mer inriktade på stora helheter medan inrikesfrågorna är mer detaljerade och ger väljaren en större möjlighet att se de små skillnaderna mellan kandidaterna.

Frågornas ramar skapas av medierna, och politikerna har inte möjlighet att själva välja ut frågor att svara på. Ramarna är således opartiska – men politikerna har ändå möjlighet att använda sig av ramarna på ett sätt som gynnar dem och som kan locka väljare. Det kan

därför anses viktigt att en oberoende part formulerar frågorna, och att väljarna jämför sina resultat med andra valmaskiner.

6.4 Analys av frågornas ramar

En undersökning av de ramar (eller infallsvinklar) som används i valmaskinerna väcker frågor om konsekvenserna. Om en viss ram leder till ett visst resultat, leder det i så fall också till en förändring i sammansättningen av de invalda? Och är de valda ramarna faktiskt relevanta för alla politiker/väljare? Många väljare kan ha svårt att identifiera sig med i synnerhet ramarna kring EU-valmaskinen, där man bland annat ska avgöra vilka länder som i framtiden borde ansluta sig till EU. Väljarens eget svar anses inte vara särskilt relevant, politikerns svar samt motiveringar spelar en större roll i val av kandidat.

Val av ram, eller vinkling, kan snedvrider resultatet ifall ramen fokuserar på till exempel sociala eller ekonomiska frågor, då de olika kandidaternas åsikter i andra sakfrågor inte kommer fram.

7. EU-kandidaternas deltagande i valmaskinerna

7.1 Antal svarande kandidater

Följande undersökning tar upp hur de finländska kandidaternas utnyttjade mediernas internetvalmaskiner i EU-valet 2004. Vilka kandidater har svarat på frågorna i Yles och Helsingin Sanomats valmaskiner? Syftet är att utreda huruvida det finns ett partibundet samband mellan om en kandidat svarat på frågorna i valmaskinerna eller inte.

År 2004 ställde 14 partier upp kandidater för representation i EU-parlamentet. Kandidaternas sammanlagda antal var 227 varav 14 blev invalda i parlamentet.

Tabell 1. Tabellen visar hur många kandidater ur respektive parti som svarat på Helsingin Sanomats och Yles valmaskinsfrågor samt hur många som svarat på någondera eller båda.

Parti	HeSa	Tot	HeSa %	YLE	Tot	YLE %	HeSa+YLE	Totala svarsmöjl.	Tot %
Vf	20	20	100	20	20	100	40	40	100
Sdp	20	20	100	20	20	100	40	40	100
Saml	20	20	100	19	20	95	39	40	97,5
Fkp	18	20	90	19	20	95	37	40	92,5
Gröna	20	20	100	19	20	95	39	40	97,5
Lib	15	15	100	11	15	73,3	26	30	86,7
Siniv	5	8	62,5	2	8	25	7	16	43,8
Köyh	15	20	75	11	20	55	26	40	65
Kd	13	15	86,7	14	15	93	27	30	90
Sannf	5	5	100	5	5	100	10	10	100
C	20	20	100	20	20	100	40	40	100
Eläk	7	12	58,3	5	12	41,7	13	24	54,2
Isänm	3	12	25	3	12	25	6	40	25
Sfp	18	20	90	20	20	100	38	40	95
Tot	199	227	87,7	188	227	82,8	387	454	85,2

Förkortningar: Vänsterförbundet (Vf), Finlands socialdemokratiska parti (Sdp), Samlingspartiet (Saml), Finlands kommunistiska parti (Fkp), Gröna förbundet (Gröna), Liberaalit (Lib), Suomen kansan sinivalloiset (Siniv), Köyhien asialla (Köyh), Kristdemokraterna i Finland (Kd), Sannfinländarna (Sannf), Centern i Finland (C), Eläkeläiset kansan asialla (Eläk), Suomi – Isänmaa (Isänm), Svenska folkpartiet i Finland (Sfp).

Totalt 199 personer av 227 möjliga hade svarat på HSs valmaskinsfrågor, medan 188 personer svarat på Yles valmaskinsfrågor. Eftersom antalen är olika, kommer tyngdpunkten att ligga på de procentuella skillnaderna och värdena i undersökningen.

7.2 Partibundna skillnader

Av 14 partier finns endast fyra vars alla kandidater svarat på både HSs och Yles valmaskinsfrågor. Dessa är Vf, Sdp, Sannf och C. Dessutom ser vi att alla "stora" partier har en totalprocent (d.v.s. genomsnittsprocenten som svarat på HSs och Yles valmaskinsfrågor) på över 90. Vf, Sdp och C har 100 procent, Saml och Gröna har 97,5 procent och Sfp har 95 procent. Av de mindre partierna är det (förutom Sannf) Fkp (92,5 procent), Kd (90 procent) och Lib (86,7 procent) som kommer närmast. Efter det är gapet stort till Köyh med 65 procent, Eläk med 54,2 procent, Siniv med 43,8 procent och Isänm med 25 procent.

De som flitigast ställt upp och svarat på frågor tillhör de större partierna, med undantag för Sannf som hade valets minsta grupp. Aktiviteten är aningen större på vänsterkanten eftersom både Vf och Sdp är med till 100 procent, tätt följda av Gröna och Fkp.

7.3 Blev någon som inte svarade invald?

Finland representeras i EU-parlamentet av Satu Hassi (Gröna), Ville Itälä (Saml), Anneli Jäätteenmäki (C), Piia-Noora Kauppi (Saml), Eija-Riitta Korhola (Saml), Henrik Lax (Sfp), Lasse Lehtinen (Sdp), Riitta Myller (Sdp), Reino Paasilinna (Sdp), Esko Seppänen (Vf), Alexander Stubb (Saml), Hannu Tarkkula (C), Paavo Väyrynen (C) och Kyösti Tapio Virrankoski (C).

Alla invalda tillhör partier som hade en svarsprocent på 95 procent eller högre. Dessutom svarade samtliga av dessa 14 personer både på HSs och Yles valmaskinsfrågor.

Bland de stora partierna tycks kandidaterna ta valmaskinerna på allvar och de svarar samvetsgrant på frågorna. I den procentuella toppen placerar sig kandidater som tillhör partier på vänsterkanten. Små nationalistiska partier placerar sig nederst på listan.

Därmed kan konstateras att de flesta kandidater, framförallt i de väl etablerade partierna ser valmaskinerna som en del av sina valkampanjer och tar dem på allvar, dryga 85 procent av alla kandidater svarade på HSs och Yles frågor.

Däremot var kandidaterna slarvigare med att fördjupa sina svar. I valmaskinerna ingick en fördjupningsdel där den som var intresserad av en speciell kandidat kunde bekanta sig med hur kandidaten motiverade sina svar. Vi granskade hur de kandidater som invaldes från de tre största partierna hade motiverat sina svar i Helsingin Sanomats valmaskin. Till vår överraskning visade det sig att flera dessa toppkandidater hade lämnat många av svaren omotiverade, och att även nivån på svaren varierade kraftigt.

De flesta toppkandidater hade nog tydligt fördjupat sig i frågorna på HS valmaskin, men få hade riktigt satsat på att göra sina svar intressanta. Ifall det i framtiden blir en trend att väljarnas beteende allt mer skulle bero på hurdana resultat man får fram i valmaskinerna lönar det sig nog för kandidaterna att utveckla denna sida av valkampanjsarbetet.

8. Sammanfattning och slutsatser

Valmaskiner på internet är ett viktigt hjälpmedel för speciellt unga i åldern 18–24 år. Gruppen hör till de flitigaste användarna. För många unga kan valmaskinerna ge en första helhetsbild av den politiska debatten och dess samtliga kandidater. Valmaskinerna erbjuder dem en möjlighet att snabbt orientera sig i den politiska djungel som kan verka snårig för många första-gången väljare. Man kan också anta att ungdomarna har lättare att tillägna sig tjänster som erbjuds i elektronisk form.

Eftersom den största användargruppen är studerande ungdomar i urban miljö antar vi att användningen av valmaskiner kommer att öka. Det finns redan nu tecken på att de unga fortsätter att använda valmaskiner när de blir äldre. Utvecklingen av utbudet påverkar självfallet användningen i framtiden. Det är viktigt att mediebolagen väljer att satsa på att upprätthålla och utveckla valmaskinernas kvalitet. Även frågan om hemsidornas utseende, mångsidighet och användarvänlighet är viktig. En underutnyttjad aspekt idag är fördjupningen av kandidaternas svar. På denna punkt kunde kandidaterna bättre bidra till att göra sina politiska val begripliga för väljarna.

Så länge valmaskinerna är ett relativt nytt fenomen är det svårt att bedöma valmaskinernas inflytande över själva valutgången, det vill säga i vilken utsträckning valmaskinerna faktiskt ger politikerna en möjlighet att värva nya väljare och verkligen har blivit en mellanhand mellan väljare och politiker. Det finns heller inga data om valmaskinernas opartiskhet och politiska neutralitet.

Angående valmaskinernas frågor är de ofta aktuella sakfrågor som diskuterats mycket i medierna. Ändå förutsätter de att väljaren har en omfattande sakkunskap inom området i fråga, speciellt om väljarna förutsätt bedöma hur representativt valmaskinens utfall är med tanke på de olika sakfrågor som valet gäller. Sannolikheten är liten att den typiska valmaskinsanvändaren eller väljaren är insatt i alla frågor och därför finns risk för att valmaskinernas användare upplever snedvridna resultat som om de skulle vara mera representativa än de är.

Vi vill därför fästa uppmärksamhet vid vikten av att valmaskinernas frågor ställs på ett mångsidigt och balanserat sätt. Eftersom det är uppenbart att valmaskinerna redan nu påverkar valet är det inte trivialt vilka frågeställningar som tas upp och belyses i

valmaskinerna. Av samma orsak är det viktigt att det finns flera alternativa valmaskiner och att unga väljare uppmuntras att besöka flera och jämföra sina resultat. Därför är även marknadsföringen av valmaskinerna viktig.

Källor:

Moring, Tom (2005, i tryck) Between medialization and tradition: Campaigning in Finland in a longitudinal perspective. I verket Michaela Maier & Jens Tenscher (red.) Campaigning in Europe – Campaigning for Europe. Parties, Campaigns, Mass Media and the European Parliamentary Elections 2004. Berlin: LIT Publishers

Undersökningen *Eu-vaalit*, Gallupkanava vecka 25/2004.

Artikeln *HS-gallup Vain nejännes kansalaisista kokeillut vaalikoneita*. Helsingin Sanomat 22.10.2004.

MTV3s statistiska data om användningen av valmaskiner inför EU-valet 2004.

REPORTS AND DISCUSSION PAPERS FROM THE RESEARCH INSTITUTE (FISS)

1/98

Åsa Rosengren och Gunborg Jakobsson

Äldreomsorgen i Norden – med exempel från Herlev, Jakobstad, Sandefjord och Stockholm.
Nordiska modellkommunprojektet NOVA.

2/98

Gunborg Jakobsson och Åsa Rosengren

Kartläggning av äldreomsorgen i fem nordiska kommuner. Herlev, Akureyri, Jakobstad, Sandefjord och Katarina-Sofia socialdistrikt, Stockholm. Nordiska modellkommunprojektet NOVA.

3/98

Susanne Jungerstam-Mulders

Extreme Right-wing Parties: Ideological, Protest or Racist Parties.

4/98

Kjell Andersson

Näringsutvecklingen i sydvästra Finlands skärgård 1985–1995. Tolv kommuner i ljuset av offentlig statistik.

5/98

Elina Vuola

Between the State and the Church – Nicaraguan Women's Reproductive Rights and the Promotion of Human Rights in the Finnish Development Cooperation.

6/98

Jouni Piirttijärvi

Indigenous Peoples and Development in Latin America.

7/98

Liisa Laakso, Iina Soiri and Zenebework Tadesse with Konjit Fekade

In Search of Democratic Opposition Constraints and Possibilities for Donors' Support in Namibia and Ethiopia.

1/99

Mika Helander

Publications on Ethnic Relations in Finland 1991–1996.

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

2/1999

Leo Granberg, Erland Eklund and Kjell Andersson

Rural Innovation and Environment: New Development Paths in the Finnish Countryside?

3/1999

Åtta studier i nya och gamla mediemarknader.

Arbetsrapport från kursen i medieekonomi vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet våren 1999.

4/1999

Viveca Ramstedt-Silén

Riksdagsutskott eller kvinnoförning? Det kvinnliga nätverket i Finlands riksdag.

SSKH Notat
SSKH Reports and Discussion Papers

1/2000

Silka Koskimies

Experiences of Ethnic and Racial Discrimination in Finland. A presentation of NEON material, 1998-1999.

2/2000

Helena Blomberg & Christian Kroll

The Support For The Scandinavian Model In A Time Of Cuts:
Attitudes In Finland

3/2000

René Lindqvist, ohjaaja Ullamaija Kivikuru

Mainonta Suomen kansallisilla kaupallisilla tv-kanavilla verrattuna lakiin televisio- ja radiotoiminnasta

4/2000

Mikael Blomberg

På kurs: vem, vad, var och varför? Svenskt kursdeltagande och önskemål om verksamhetens inriktning vid huvudstadsregionens vuxenutbildningsinstitut.

5/2000

Kjell Andersson, Erland Eklund & Leo Granberg

Turism, naturutnyttjande och innovationer i tre kommuner: en fältstudierapport

6/2000

Matti Similä

Migrants and Ethnic Minorities on the Margins: Report for Finland (MEMM-report to CEMES)

7/2000

Kim O.K. Zilliacus

Setting up a Nordic/Australasian Comparative Design: Similarities and Differences Revisited

SSKH Notat
SSKH Reports and Discussion Papers

1/2001

Kim O.K. Zilliacus

An Introduction to Political Culture as a Basis for Opinion Formation

2/2001

Kim O.K. Zilliacus

Electoral Fortunes and Dilemmas: The Development of the Green and the Left-Wing Alliance

3/2001

Kim O.K. Zilliacus

Modern vs. Postmodern Politics: Theoretical Perspectives

4/2001

Kim O.K. Zilliacus & Niilo Kauppi

Postmodern Politics and New Communication Technologies: A Theoretical Framework

5/2001

Social work in Europe: Challenging Racism

A Documentation of a Pilot Training Course within the Leonardo da Vinci Project "Developing a Common European Framework for Anti-Racist and Anti-Opressive Practice for the Social Professions" at the Swedish School of Social Science, University of Helsinki, 29-31 March 2000

6/2001

Ilse Julkunen

Social and Material Deprivation among Unemployed Youth in Northern Europe

7/2001

Christian Kroll & Helena Blomberg

Different levels of policy change: A comparison of the public discussion on social security in Sweden and Finland.

8/2001

Helena Blomberg & Christian Kroll

Kommunerna och välfärdsopinionen – Attitydutvecklingen bland befolkning och kommunala eliter beträffande välfärdstjänsterna under 90-talet.

9/2001

Christian Kroll & Helena Blomberg

Förändringar i synen på arbete och arbetslöshet i Finland och Sverige under 1990-talet.

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2002

Eini Pihlajamäki, Mirjam Kalland & Gun Andersson

Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.

Verksamhetsplan 2002.

Rapport över en planeringsprocess åren 2000–2001.

2/2002

Forskningsrapport: Forskningsmetodik 2 hösten 2001.

En mångsidig public service-kanal

FSTs digitala program två månader efter kanalstarten.

3/2002

Kaj Björni, Erland Eklund, Stefan Sjöblom & Charlotta von Troil

Regionala strukturer och regionalpolitik - den finlandssvenska problematiken

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2003

Utvärderingen av utbildningen och examina vid Helsingfors universitet:

Svenska social- och kommunalhögskolans rapport

2/2003

Jan Sundberg, Stefan Sjöblom och Ingemar Wörlund

Välfärd och lokal demokrati i Sverige under 60 år – inledning till ett forskningsprojekt

SSKH Notat
SSKH Reports and Discussion Papers

1/2004

Socialt arbete och samhällsengagemang – diskurser och lokala praktiker
20 Nordiska Socialhögskolekonferens 16-18.8.2003
Konferensrapport

2/2004

Susanna Björkell
Natura 2000 i Rekijokidalen – en konfrontation mellan lokalt kulturellt och regionalt drivet
naturskydd

3/2004

Veronica Korhonen
Konflikten kring implementeringen av Natura 2000 i Finland – en konflikt mellan olika
kunskapssystem samt mötesplatsernas betydelse vid skapandet av tillit

4/2004

Lynn Bonney
EU:s implementering av Natura 2000 – interaktionen mellan EU och den finländska nationella
nivån

5/2004

Christina Korkman
Immigrants in Swedish-language Regions in Finland and the Role of Language in the
Integration Process

SSKH Notat
SSKH Reports and Discussion Papers

1/2005

Elianne Riska
Arbete och hälsa: Två centrala värden i samhället

2/2005

Bettina Lindblom och Anna Henning
Ett steg i taget – guide för vetenskapligt skrivande

Tematiska områden:

- Journalistik, medier och kommunikation
- Velfärd och samhälle
- Utveckling och socialisation i livscykelperspektiv
- Hälsa och samhälle

Tvårvetenskapliga forskningsenheter:

- CEREN – Centret för forskning om etniska relationer och nationalism
- FO-RUM – Förvaltning, organisation, regional utveckling och miljö